

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА
ВІДДІЛ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛІКАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

УКРАЇНСЬКЕ ЛІКАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО У ЛЬВОВІ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ім. ШЕВЧЕНКА
ЛІКАРСЬКА КОМІСІЯ

*На пошану 150-річчя
від дня заснування НТШ*

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами всеукраїнської
мультидисциплінарної науково-практичної
конференції з міжнародною участю

ЛІНГВОЕКОЛОГІЯ: МОВА МЕДИЦИНИ

Львів, 22–23 лютого 2023 року

MINISTRY OF HEALTH OF UKRAINE
DANYLO HALYTSKY LVIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY
DEPARTMENT OF UKRAINIAN STUDIES
DEPARTMENT OF HUMANITARIAN EDUCATION
WORLD FEDERATION OF UKRAINIAN MEDICAL ASSOCIATIONS
Ukrainian Medical Association
SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY
Medical commission of NTSh

LINGUISTIC ECOLOGY: THE LANGUAGE OF MEDICINE

Materials of the All-Ukrainian scientific-practical
conference with international participation

Lviv, 2023

Л 59 **Лінгвоекотологія: мова медицини:** збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22 - 23 лютого 2023 року / наукова редакторка Тетяна Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2023. 428 с.

ISBN 978-617-7196-30-2

Наукова рада:

д-р фарм. наук, професор Борис Зіменковський;	д-р мед. наук, професор Олександр Кіцера;
д-р мед. наук, професорка Валентина Чоп'як;	д-р мед. наук, професор Євген Дзісь;
д-р мед. наук, професор Андрій Базилевич;	д-р філол. наук, професорка Ірина Кочан;
д-р біолог. наук, професор Анаголій Магльований;	д-р мед. наук, професор Андрій Кордіяк;
д-р мед. наук, професорка Валентина Мойсеєнко;	д-р філос. наук, професорка Надія Гапон;
д-р мед. наук, професор Андрій Наконечний;	д-р істор. наук, професор Ігор Коляда;
д-р філол. наук, професор Микола Степаненко;	д-р філол. наук, професорка Марія Личук;
д-р мед. наук, професор Олександра Томашевська;	д-р філос. наук, професор Ігор Держко;
д-р філол. наук, професорка Ірина Колесникова;	д-р філол. наук, професор Марія Дружинець;
д-р філос. наук, професор Павло Содомора;	д-р філол. наук, професорка Ольга Новикова

Редакційна рада:

докт. філол. наук, доцентка Тетяна Єщенко (наукова редакторка);
канд. філол. наук, доцентка Надія Черкес; канд. істор. наук, доцентка Наталія Божко;
канд. наук із держ. упр., доцентка Галина Терешкевич (с. Діюгена);
канд. істор. наук, доцентка Наталія Гірна; канд. істор. наук, доцентка Віра Мельник;
канд. філол. наук Ірина Матушак; канд. філол. наук, доцентка Світлана Ягело;
канд. філол. наук, доцентка Марта Дрогомирська;
канд. пед. наук, доцентка Галина Стечак

У збірнику наукових праць уміщено матеріали учасників усеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Лінгвоекотологія: мова медицини». Подано розвідки, в яких порушено проблеми збереження національної унікальності мови медицини, її зв'язок із етнічною аксіосферою; забезпечення її чистоти, відповідності національному способу мислення українців. Охарактеризовано процес деросіянізації мови клінік, медичної практики в Україні як важливого етапу національного державотворення; десемантизацію базових ідеологем радянської сферії в сучасному медичному дискурсі; окреслено роль Наукового товариства ім. Шевченка та Українського лікарського товариства у становленні мови медицини на рідномовній основі; вказано на культуру терміновживання й відродження національної мовної традиції в медицині; на функціонування медичної термінології у науковому, публіцистичному і художньому стилях.

Розглянуто росіянізацію сфери медицини як інструмент експансії і неототалітаризму у часі московсько-української війни (2014-2022 рр.). Висвітлено питання терапії мови і мовлення дітей і дорослих як новітню галузь мовленнєвої реабілітації.

Для науковців у галузі українознавства, філологів, культурологів, істориків, лікарів.

Автори несуть повну відповідальність за грамотність поданих текстів, точність наведених фактів, цитат, покликань, статистичних даних, власних імен, оформлення бібліографії.

Редакційна рада має право на скорочення матеріалів.

*Рекомендувала до друку вчена рада факультету іноземних студентів
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
(протокол № 1-2023 від 21.02.2023 року)*

© Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького, 2023
© Автори матеріалів, 2023

визначеннях: Навчально-довідкове видання. Київ, 2015. 304 с.

8. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Термін і терміносистема в контексті інноваційних технологій мовної підготовки. *Інноваційна педагогіка*. Науковий журнал. 2021. Випуск 32. Том 2. С. 98–103. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua.pdf>.

9. Місник Н. В. Дери́ваційні процеси як аспект формування термінологічного фонду медичної науки. *Термінологічний вісник: Зб. наук. праць / Відп. ред. Л. В. Туровська*. Київ: Інститут української мови НАНУ, 2019. Вип. 5. С. 261–267.

10. Місник Н. В. Формування української медико-клінічної термінології. Київ: Книга плюс, 2004. 172 с.

11. Місник Н., Симоненко А. Про «стан здоров'я» мови медицини (термінологічний аспект). *Проблеми української термінології*: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Львів, 2002. № 453. С. 262–269.

12. Мірошніченко О. С. Словотвірний компонент у мовному навчанні іноземних студентів медичного профілю. *Інноваційна педагогіка*. Науковий журнал. 2021. Випуск 42. С. 84–89.

13. Основи медичної комунікації: Практикум з української мови як іноземної: ч. 1 / Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник, Т. В. Сергієнко, Н. Д. Скибун; за ред. проф. Н. П. Литвиненко. Київ: Медпринт, 2021. 104 с.

13. Самойленко О. В. Особливості української медичної термінології. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Том 1. С. 108–111.

15. Томашевська О. Я., Дзісь Є. І. Українська медична мова: проблеми та їх вирішення. *Health-ua.com*: Спеціалізований медичний портал. 17.10.2021. URL: <https://health-ua.com/article>.

16. Misnyk N., Paliy M. The scientific term and its central role in future specialist's professional language studying. *Proceedings of the 1st International Sciences Congress «Fundamental and Applied Studies in America, EU and CIS countries»*. International Agency for Development of Culture, Education and Science. Canada, Toronto, 2014. P. 287–290.

УДК 3-314-37:378

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА РОЛЬ СЛОВНИКІВ У ВІРТУАЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Валентина Мойсеєнко,

докторка медичних наук, професорка, професорка
кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №2
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця,
академік Національної академії наук вищої освіти України
(м. Київ, Україна)

Особливого значення набуває інформаційна децентралізація освіти, яка сприяє актуальному вирішенню проблем щодо забезпечення соціальної рівності, а саме створення рівних можливостей для отримання належної медичної освіти незалежно від місця проживання, а також стану здоров'я і соціального статусу. Назріла необхідність створення віртуального навчального середовища, де значну роль відіграють словники, поглиблюючи наші знання професійної термінології.

Система управління якістю надання освітніх послуг відповідно до міжнародних стандартів потребує безперервного зворотнього зв'язку між студентом та викладачем. Прогресивні педагогічні методики та впровадження інноваційних технологій в мережі internet, поповнення лексичного запасу на рівні сучасних міжнародних освітніх стандартів сприяють підвищенню якості підготовки майбутніх медиків.

Ключові слова: освіта, професійна термінологія, словники.

Of particular importance is the informational decentralization of education, which contributes to the actual solution of problems related to ensuring social equality, namely, the creation of equal opportunities for obtaining proper medical education regardless of the place of residence, as well as the state of health and social status. The need to create a virtual learning environment is ripe, where dictionaries play a significant role, deepening our knowledge of professional terminology. The quality management system for the provision of educational services in accordance with international standards requires continuous feedback between the student and the teacher. Progressive pedagogical methods and the introduction of innovative technologies in the Internet, replenishment of vocabulary at the level of modern international educational standards contribute to the improvement of the quality of training of future doctors.

Key words: education, professional terminology, dictionaries.

Актуальність теми. За понад тридцятиліття від проведення Першого конгресу СФУАТу за сприяння Міністерства

охорони здоров'я та закордонних справ України на базі різних медичних закладів вищої освіти України у рамках конгресів Світової федерації українських лікарських товариств (СФУЛТ) неодноразово розглядалося питання покращення медичної освіти у вишах.

Особливого значення набуває інформаційна децентралізація освіти, яка сприяє актуальному вирішенню проблем щодо забезпечення соціальної рівності, а саме створення рівних можливостей для отримання належної медичної освіти незалежно від місця проживання, а також стану здоров'я і соціального статусу. Створення віртуального навчального середовища є високо економічним. Освітній портал Національного медичного університету імені О. О. Богомольця є високотехнологічним інтернет-ресурсом, який створює платформу для розробки та впровадження інноваційних методів навчання студентів.

Стратегіям розвитку порталу передбачає надання студентам і викладачам Університету широкого спектру інформаційних послуг щодо змісту та процесу навчання. Використання потужностей порталу, реалізація сучасних методик теле- та дистанційної освіти, успішно доповнює традиційні денну та заочну форми навчальної роботи та забезпечує підвищення якості, зручності та престижності навчання в Університеті. Користувачі порталу отримують доступ до довідкової інформації, систем реєстрації, пошуку та допомоги, сервісів новин та повідомлень про події, бібліографічних пошукових систем та електронних бібліотек, текстових матеріалів з дисциплін та унікального навчального медіа-контенту. Комплекс проактивного захисту ефективно нейтралізує загрози несанкціонованого втручання та забезпечує високий рівень безпеки баз даних порталу. Перелік можливостей порталу постійно зростає та доповнюється. Сьогодні широко представлена медична література на PubMed, Embase, Scirus, Google Scholar та ін. Відкриті електронні бібліотеки, де можна ознайомитися з повнотекстовими версіями статей – PubMed Central, BioMed Central, Directory of open access Journals-Health Sciences, Public Library of Science Medicine, Free Medical Journals.com та ін. [1-3].

З метою покращення медичної освіти у вишах вперше у співавторстві з Никула Т. Д. та Бардов В. Г. був написаний «Російсько-українсько-латинський тлумачний терапевтичний словник. Посібник для студентів медвишів і училищ, інтернів і практичних лікарів Київ: МОЗ України, ЦМК з ВМО, УДМУ (1994). Надалі у тандемі Никула Т. Д., Мойсеєнко В. О. написано ще чотири словники «Англо-український тлумачний терапев-

втичний словник» (1997), «Українсько-англійський тлумачний терапевтичний словник. Ukrainian-English explanatory therapeutic dictionary» (1997), «Українсько-російсько-англійсько-латинський терапевтичний тлумачний словник» (2007), «Терапевтичний тлумачний словник: англійсько-український, українсько-англійський. Therapeutic explanatory dictionary: English-Ukrainian, Ukrainian-English» (2012). Пандемія Covid-19 сприяла створенню рівних можливостей для отримання належної медичної освіти незалежно від місця проживання, а також стану здоров'я і соціального статусу. Назріла необхідність створення віртуального навчального середовища, де значну роль відіграють словники, поглиблюючи наші знання професійної термінології [3].

Система управління якістю надання освітніх послуг відповідно до міжнародних стандартів потребує безперервного зворотного зв'язку між студентом та викладачем. Зменшення кількості годин на практичні заняття, ущільнення груп, проблема організації самостійної роботи студентів біля ліжка хворого та певні морально-етичні та законодавчі обмеження у спілкуванні з хворим унеможливають практичну демонстрацію широкого розмаїття клінічних ситуацій.

Питання відпрацювання практичних навичок на тренажерах, муляжах, фантомах з використанням елементів комп'ютерного моделювання залишається актуальним, стосується і студента, і викладача, особливо з погляду надання якісних освітніх послуг. Перші заняття з елементами симуляційного навчання були змодельовані вченими Київського медичного інституту ще чверть століття тому, до цього часу на клінічних базах збереглися макети надання допомоги в умовах військово-польової терапії/хірургії. Інновації в педагогіці, масові відкриті онлайн-курси (massive open on-line courses) в найближчі роки суттєво вплинуть на освіту в світі.

Головним напрямком діяльності кафедр терапевтичного та хірургічного профілів на молодших курсах є закладання базових знань підготовки висококваліфікованих медичних кадрів як серед вітчизняних, так й іноземних студентів, відповідно до вимог ECTS. Серед базових навчальних дисциплін - «Сестринська практика» та «Догляд за хворими» для студентів 2 та 3 курсів медичних факультетів за кредитно-модульною системою.

Основними формами організації навчального процесу є практичні заняття, лекції, самостійна робота студентів, консультації. Розроблені робочі навчальні програми, методичні рекомендації (зокрема, з догляду за хворими терапевтичного профі-

лю – до занять «Основи серцево-легеневої реанімації» та «Внутрішньом'язеві, підшкірні та довенні ін'єкції», «Постановка крапельниць» - розроблені покривні інструкції) для підготовки студентів до практичних занять, видані навчальні посібники та підручник («Перша долікарська допомога»), визначено перелік рекомендованої літератури, що дозволяє студентам в повному обсязі отримати базові теоретичні знання. На лекціях демонструються мультимедійні презентації, відеоматеріали, в яких відображені сучасні методи надання першої долікарської підготовки. На другому курсі для студентів медичних факультетів № 1 та № 4 викладаються «Догляд за хворими», саме розділ «Догляд за терапевтичними хворими», раніше програмою було передбачено 3 лекції та 9 практичних занять у вигляді виробничої практики, де студенти вдосконалювали майстерність спілкування з пацієнтами та практичні навички з окремих діагностичних та лікувальних процедур. С 2017 року кількість занять з предмету «Догляд за хворими» на 2-му курсі скорочено до 5-ти, що зумовлює необхідність інтенсифікації подання інформації та збільшує роль симуляційних методів навчання.

Перша долікарська допомога – це комплекс заходів, що уможливають відновлення і підтримку основних життєвих функцій хворого до надання кваліфікованої лікарської допомоги. Надання першої долікарської допомоги забезпечують медичні працівники (фельдшери-лаборанти, санітарні фельдшери, провізори, зубні техніки та ін.), котрі кваліфіковано можуть виконати реанімаційні заходи, використати стандартні засоби для тимчасового спинення кровотечі, накласти стандартні транспортні шини, пов'язки на рану та ін. Залежно від обставин саме ця категорія медичних працівників, на яку розрахований, виданий нами друком підручник, часом змушена надати першу некваліфіковану медичну допомогу, а саме негайно припинити дію чинників ураження (газ, вода, вогонь, завали та ін.), а також підготувати потерпілого (хворого) до транспортування та забезпечити профілактику ускладнень, тобто вміти виконати окремі елементи першої лікарської медичної допомоги, спрямовані на усунення наслідків ушкодження. Першу долікарську допомогу мають вміти надати медичні працівники первинної ланки медико-санітарної допомоги: медичні сестри, фельдшери, провізори, акушерки, сімейні лікарі, лікарі загальної практики поліклінік.

Основне завдання допомоги – надання певного обсягу першої медичної допомоги при нещасних випадках, травмах, раптових захворюваннях, направлення (доставка, супрово-

дження) потерпілого в поліклініку (стаціонар, диспансер, спеціалізований лікувальний заклад) для отримання вторинної (спеціалізованої) чи третинної (вузькоспеціалізованої, висококваліфікованої) медичної допомоги.

Для покращення сприйняття студентами теоретичного матеріалу, засвоєння практичних навичок при виконанні низки маніпуляцій, особливо при невідкладних станах, вміння швидко ухвалювати рішення слід відпрацьовувати навички на тренажерах, що імітують наближені до фізіологічних умов можливості для практичних дій, а також в динаміці їхнього розвитку. Найбільш затребуваним на кафедрі пропедевтики тривалий час був муляж для серцево-легеневої реанімації. Проведення первинної серцево-легеневої реанімації на манекенах на догоспітальному етапі з обов'язковим контролем якості оволодіння навичкою розширює горизонти практичної спрямованості сучасного лікаря. Посиленню мотивації сприяє відсутність можливості індивідуального забезпечення студентів тематичними хворими і вимушена робота в групі. Засвоєння більшості практичних навичок студентами здійснюється біля ліжка хворого. Але в останні роки ситуація ускладнюється повсюдним запровадженням в клініках ринкових відносин і змінами в законодавчій базі, бажання/небажання хворого спілкуватися зі студентами. У зв'язку з цим поява можливостей в організації фантомного і симуляційного навчання студентів є необхідним напрямком в навчальному процесі студентів, починаючи з I-II курсів, Базові етапи тренінгу: постановка мети (наприклад, «опанувати методіку серцево-легеневої реанімації»), вибудовування шляхів досягнення (наприклад, візуальна демонстрація техніки реанімації; демонстрація фільму з можливістю перевірки реальності досягнення результату (наприклад, студенту запропоновано провести версію-імітацію реанімації на тренажерах; проглянути на екрані власне виконання (правильно/неправильно). Особливі методіки дозволяють усвідомити свої помилки та подолати страх неуспіху, залучити до оцінки інших студентів.

У методичних рекомендаціях, розроблених авторами, а саме в інструкції № 35 «Серцево-легенева реанімація при раптовій зупинці серцевої діяльності» матеріал викладений за формою «назва заходу» - «послідовність дій» у доступній для студентів молодших курсів формі. Розділ «Підготовка хворого» складається з 3-х підрозділів: як покласти хворого (на підлогу або підкласти під грудну клітку твердий щит); положення голови; оголення грудної клітки; розділ «Проведення реанімаційних

заходів» складається з 2-х підрозділів (викладені правила проведення закритого масажу серця, розташування долонь, штучного дихання, а також контролю за появою пульсації судин, розширення грудної клітки). Серцево-легеневу реанімацію краще проводити удвох до прибуття спеціалізованої бригади, якщо помічника нема – всі заходи виконує одна особа. Аналогічно (послідовність дій: обробка рук медсестри, підготовка шприців, підготовка хворого, техніка виконання маніпуляції) викладені інструкції № 20 «Засвоєння техніки та методики підшкірних ін'єкцій», інструкція № 22 «Засвоєння техніки та методики внутрішньом'язових ін'єкцій», інструкція № 23 «Монтаж одноразової системи для крапельного вливання та заповнення її інфузійним розчином», інструкція № 25 «Внутрішньовенні вливання струменевим та крапельним способом». Слід акцентувати увагу студентів на оцінці придатності інфузійного розчину для застосування, системи одноразового використання (герметичність упакування, придатність системи). Наявність таких методичних рекомендацій з конкретними інструкціями щодо послідовності виконання певних дій полегшує студенту імітацію цих дій на муляжах, сприяє візуальному моделюванню, нівелює нервові напруження в умовах негайного ухвалення рішень.

На пропедевтичних кафедрах, на нашу думку, доцільним є екскурс в історію започаткування принципів серцево-легеневої реанімації, що підвищує зацікавленість студентів: А (Airway – дихальні шляхи), В (Breathing – дихання, С (Chest compressions – натискання на грудну клітку), а також реферативна доповідь про перший манекен для серцево-легеневої реанімації з торговою назвою «Resusci Ann» («Оживленная Анна»), який був сконструйований норвежцем Асмундом Лаердалом. Цікаво, що обличчя першого манекена було виготовлено із гіпсового зліпка особи невідомої французьки, яка втопилася в річці Сена. Необхідність значного посилення практичних аспектів підготовки майбутніх лікарів при збереженні необхідного рівня теоретичних знань за умови якісного грамотного, створення умов для відпрацювання практичних навичок студентами молодших курсів на муляжах, тренажерах дозволить швидко і якісно розвивати нові практичні навички та компетенції студентів.

Висновок. Таким чином, прогресивні педагогічні методики та впровадження інноваційних технологій в мережі internet, поповнення лексичного запасу на рівні сучасних міжнародних освітніх стандартів сприяють підвищенню якості підготовки майбутніх медиків.

Література

1. Мойсеєнко В. О., Никула Т. Д. Коучинг - як нова форма подачі лекцій в контексті сучасної освіти. Збірник наукових праць наук. практ конф. з міжнар. участю «Вища медична освіта: сучасні виклики та перспективи». Київ, 3-4 березня 2016. Київ: КІМ. С. 160-165.

2. Мойсеєнко В. О. Медична біоетика як невід'ємний складник біобезпеки. *Науково-інформаційний вісник. Scientific and information bulletin of National academy of sciences of higher education of Ukraine.* 2019. № 3 (108). Р. 11-13.

3. Мойсеєнко В. О. Українська медична термінологія в сучасній гастроентерології та нефрології. *Українські медичні вісті.* Науково-практичний часопис. 2021. Т.13, № 3-4 (88-89) (електронна публікація) DOI: 10.32471/umv.2709-6432.88.1674

UDC: 541.45/.48:001.4:378.147.31](086.8)

VIDEO LECTURE (MEMORABLE CARDS): TO THE ISSUE OF TERMINOLOGIZATION

Halyna Tsaryk,

Senior lecturer of the Department of the Latin and Foreign Languages of Danylo Halytsky Lviv National Medical University (Lviv, Ukraine)

Lidiya Zastrizhna,

Senior lecturer of the Department of the Latin and Foreign Languages of Danylo Halytsky Lviv National Medical University, (Lviv, Ukraine)

Olha Snitovska,

PhD, Associate professors of the Department of the Latin and Foreign Languages of Danylo Halytsky Lviv National Medical University (Lviv, Ukraine)

Hrystyna Popovych,

PhD, Associate professors of the Department of the Latin and Foreign Languages of Danylo Halytsky Lviv National Medical University (Lviv, Ukraine)

Лінгвістика XXI століття передбачає вивчення взаємозв'язаних мовних, культурних і професійних компетенцій. Предметом дослідження являється інтерактивний метод впровадження професійної лексики шляхом перегляду відео.